

Några skolkuratorers konstruktioner av hedersrelaterad problematik

Av: Adelina Jasharaj

Vt 2010

Handledare: Mats Hilde

Abstract

Author: Adelina Jasharaj

Title: "School counselors' constructions of the honor related problem ("Några skolkuratorers konstruktioner av hedersrelaterad problematik)

Supervisor: Mats Hilte

Assessor: Katarina Jacobsson

The purpose of this study was to examine school counselors' constructions of the honor related problems as well as their constructions of their own and the school's role in relation to these problems. The aim was also to learn about the wider social consequences of the school counselors' constructions. I was interested in learning about the meaning and significations the school counselors use in their constructions of the honor related problems, as well as how they speak about different people who could be involved in these problems. The material of the study consists of thematically open interviews with four school counselors who work in Malmö. To analyze the interviews I used Faircloughs critical discourse analysis which is connected to the theory of social constructionism, the general theoretical perspective of this thesis. I have, in the interviews, found an overall way of speaking of the honor related problems which I term the honor discourse. In this honor discourse I have found that the school counselors have different ways of placing their understanding of the honor related problems. The interviews with the school counselors show that their work against the honor related problem should be influenced by work that informs the students about their rights and possibilities as well as strengthens their self image.

Key words: Honor, honor related problem, school counselor, social constructionism, discourse, critical discourse analysis

Förord

Jag riktar ett stort tack till intervjupersonerna för att de ställde upp och delgav sina erfarenheter och kunskaper, det är på grund av er som denna uppsats har kunnat genomföras! Jag vill även tacka min handledare Mats Hilde för det stöd och den vägledning han har bistått mig med under arbetets gång. Det är tack vare dig som jag har kunnat skapa mig en förståelse för diskursanalysen! Jag vill avslutningsvis även tacka min familj och min man för att de har fått stå ut med mig, som på senare tid, på grund av arbetet med uppsatsen, varit allt mer frånvarande!

Adelina Jasharaj

Lund 2010

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problematisering	6
1.3 Syfte och frågeställningar	7
1.4 Fortsatt framställning	7
2. Tidigare forskning	8
2.1 Rykte, oskuld, heder	8
2.2 Hedersrelaterat våld	10
2.3 Patriarkalisk modell av familjestrukturen	12
3. Metod	13
3.1 Val av metod	14
3.2 Intervjuer	14
3.2.1 Tematiskt öppen intervjuform	15
3.3 Urval och tillvägagångssätt	16
3.4 Generaliserbarhet och tillförlitlighet	17
3.5 Forskarrollen	17
3.6 Etiska överväganden	18
4. Teoretisk utgångspunkt	19
4.1 Socialkonstruktionism	19
4.2 Faircloughs kritiska diskursanalys	21
4.2.1 Faircloughst tredimensionella modell	22
5. Resultat och analys	23
5.1 Metaforer i hedersdiskursen	23
5.2 Kuratorernas konstruktioner av den hedersrelaterade problematiken	25
5.2.1 Hedersdiskurs	25

5.2.2 Heder som upprätthållande av normer	27
5.2.3 Olika bakomliggande faktorer	39
5.2.4 Sammanfattning	31
5.2.5 Aktörer i hedersdiskursen	32
5.2.6 Flickor och/eller pojkar?	32
5.2.7 Den utsatta	32
5.2.8 Utövaren	33
5.2.9 Sammanfattning	34
5.3 Skolkuratorernas konstruktioner av sin egen samt skolans roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken	35
5.3.7 Sammanfattning	37
5.4 Skolkuratorernas konstruktioner i förhållande till en bredare social praktik	37
6 Avslutande diskussion	40
7 Referensförteckning	42
8 Bilaga 1 – Intervjubilaga	44

1. Inledning

1.1. Bakgrund

De senaste åren har intresset för den så kallade hedersrelaterade problematiken i en svensk kontext uppmärksamrats allt mer.¹ Debatten kring detta ämne har synliggjorts inom flera sfärer som den politiska, massmediala och vetenskapliga. Forskningen inom området har uppmärksammat de utsatta ungdomarna, med fokus på flickorna och rapporterar om det våld som dessa ungdomar utsätts för av närstående (Schlytter 2004; Schlytter m.fl. 2009). Olika begrepp som rykte, oskuld och heder aktualiseras och forskare försöker ge innebörd åt det hedersrelaterade fenomenet utifrån olika diskurser (Eldén 2003; Wikan 2003). Den hedersrelaterade problematiken kan ges betydelse utifrån olika perspektiv men en samstämd förklaring verkar vara att det rör sig om ungdomar, där flickor och pojkar kan vara utsatta på olika sätt, blir föremål för kontroll, begränsningar, hot och våld av närstående familje- och/eller släktmedlemmar och att detta förekommer i familjer som lever utifrån normer där bland annat anseende och heder anses vara viktiga faktorer (Länsstyrelsen 2007; Schlytter 2003; Schlytter m.fl. 2009; Wikan 2003). En allmän uppfattning är att den hedersrelaterade problematiken berör grupper och familjer med utländsk bakgrund varför en del forskare lyfter fram migrationsprocessen och integrationsproblem som viktiga faktorer när det kommer till hedersrelaterat våld (bl.a. Björktomta 2005).

En av de institutioner som möter ungdomar som riskerar att utsättas eller utsätts för en hedersrelaterad problematik är skolan, där kuratorn, som ingår i det elevvårdande teamet, ofta får en viktig roll i sammanhanget då hon eller han representerar den psykosociala kompetensen på skolan. Skolan har i många avseenden möjlighet att ingripa i förebyggande syfte när det gäller elever som befinner sig i en hedersrelaterad kontext och riskerar att utsättas för våld (Ungdomsstyrelsen 2009). Skolan utgör en central arena för de flesta ungdomar i Sverige, kanske gäller detta särskilt för de flickor, men även pojkar som lever i en hedersrelaterad kontext. Förutom de lärandemål som hör till skolans arbete med eleverna, har skolan även en möjlighet att i ett tidigt skede upptäcka eventuella konflikter som elever kan

¹ Det finns ett flertal sätt att benämna den hedersrelaterade problematiken på, men jag har försökt att använda en utvidgad definition för att inte utesluta eller inkludera vissa innebörder och även för att syftet har varit att studera skolkuratorernas konstruktioner av problematiken. När kuratorerna talar specifikt om våldet skriver jag "hedersrelaterat våld".

ha inom sin familj och bidra till en lösning för elevens problem. Att pojkar och flickor lever med begränsningar och restriktioner vad gäller vanligt förekommande skolinslag och fritidsaktiviteter bedöms vara av stort intresse för skolan (Schlytter m.fl. 2009). Det finns även en personlig bakgrund till valet av ämne. Mina erfarenheter av människor i min omgivning som har befunnit sig i en hedersrelaterad problematik och samhällets ökade intresse som har visat sig i form av studier, rapporter, kartläggningar, artiklar och övrig litteratur har bidragit till att jag velat söka förståelse för den hedersrelaterade problematiken, gärna ur olika aspekter. Jag har exempelvis i min c-uppsats ”Maktlösa patriarker – en studie om unga män i hederskulturer” (2008) studerat den hedersrelaterade problematiken, utifrån ett perspektiv som har fokuserat på unga mäns situation, val samt möjligheter i en hedersrelaterad kontext.

1.2. Problematisering

Intresset ligger i att undersöka hur skolkuratorer talar om den hedersrelaterade problematiken samt om sin och skolans roll i förhållande till denna. Hur konstrueras problematiken av skolkuratorerna och vilka konsekvenser kan dessa konstruktioner få ur ett bredare socialt perspektiv? Enligt Backlund (2007) saknar skolkuratorer en tydlig yrkesroll och deras arbete är mindre reglerat vid jämförelse med andra professioner i skolan. Backlund menar vidare att utformningen av skolkuratorernas arbete förefaller bygga på eget intresse och inriktning samt olika omgivande faktorer, som skolans organisation. Därför blir det intressant att studera hur skolkuratorer som i sitt arbete kommer i kontakt med elever som befinner sig i en hedersrelaterad kontext, talar om problematiken. Syftet är att identifiera diskurser och olika positioner inom dessa diskurser, som visar hur skolkuratorerna förstår problematiken. Med diskurs menas ett bestämt sätt att tala om och ge betydelse åt ett visst fenomen eller en upplevelse. Detta diskursanalytiska tillvägagångssätt jag kommer att använda mig av har sin grund i att människor genom språket konstruerar den sociala världen (Burr 2003; Fairclough 1992).

Enligt socialkonstruktionismen existerar det inte en objektiv verklighet, alltså existerar det inte *en* sann bild av den hedersrelaterade problematiken utan det finns många sätt att uppfatta och förstå den, bland annat beroende på vilken kontext det rör sig om (Burr 2003). Den hedersrelaterade problematiken kan således, med utgångspunkt i detta

socialkonstruktionistiska resonemang, uppfattas och kategoriseras olika beroende på person och miljö. Skolkuratorernas sätt att konstruera den hedersrelaterade problematiken kan skilja sig från andra människors konstruktionssätt och kan alltså tillskrivas betydelse och innebörd utifrån flera olika perspektiv eller diskurser. Vidare kan skolkuratorernas diskursiva förståelse av den hedersrelaterade problematiken bidra till sociala följder (Jørgensen & Phillips 2000). I och med att skolan utgör en betydelsefull arena för många ungdomar i Sverige och är en av de institutioner som möter ungdomar som lever i en hedersrelaterad kontext blir det intressant att studera hur skolkuratorer, som innehar skolans psykosociala kompetens och därmed ofta arbetar ensam i frågor som berör detta, talar om den hedersrelaterade problematiken. Att jag inte har kunnat finna någon forskning med fokus på skolkuratorer och hedersrelaterad problematik, kan ses som ytterligare ett bidrag till motiveringen av denna uppsats.

1.3. Syfte och frågeställningar

Syftet är att genom ett diskursanalytiskt tillvägagångssätt studera hur några skolkuratorer redogör för den hedersrelaterade problematiken samt sin och skolans roll i förhållande till denna problematik. Det är även en del av syftet att studera vilka konsekvenser skolkuratorernas redogörelser kan få i ett bredare socialt sammanhang.

- Vilka betydelser och innebörder använder skolkuratorerna i sina konstruktioner av den hedersrelaterade problematiken?
- Hur konstruerar skolkuratorerna den hedersrelaterade problematikens olika aktörer?
- Hur talar skolkuratorerna om sin egen samt skolans roll i förhållande till problematiken?
- Vilka kan de sociala konsekvenserna av skolkuratorernas konstruktioner av den hedersrelaterade problematiken bli?

1.4. Fortsatt framställning

Följande del av uppsatsen består av en presentation av den tidigare forskning som finns inom ämnet, med fokus på den hedersrelaterade problematiken. Vidare redogörs det för uppsatsens metodologiska aspekter där jag diskuterar metodval, urval och tillvägagångssätt, forskarrollen samt etiska aspekter av undersökningen. Sedan presenterar jag uppsatsens teoretiska utgångspunkt, socialkonstruktionismen. Jag redogör även för den kritiska diskursanalysen,

som utgör uppsatsens metodologiska samt teoretiska tillvägagångssätt. Slutligen följer den mest omfattande delen av studien, vilken består av analyskapitlet som i sin tur avslutas med en sammanfattande diskussion.

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras forskning som berör den hedersrelaterade problematiken. Jag har inte funnit forskning med fokus på skolkuratorer i förhållande till en hedersrelaterad problematik. Jag har dock tagit del av en avhandling av Backlund (2007) som handlar om det elevvårdande arbetet i skolan. De slutsatser som berör skolkuratoren tar jag kortfattat upp i inledningen av uppsatsen. Den forskning som idag finns kring flickors situation i en hedersrelaterad kontext är mer omfattande än forskningen om pojkars situation. Detta återspeglas i uppsatsen, främst på grund av inriktningen i intervjuerna som baseras på intervjupersonernas uttalanden. I detta kapitel skriver jag även om en patriarkalisk modell av familjestrukturen som ett försök att belysa och förstå den hedersrelaterade problematikens bakgrund.

2.1. Rykte, oskuld och heder

Forskningen kring den hedersrelaterade problematiken omfattar ett antal begrepp som är återkommande i flera vetenskapliga texter som jag tar upp i texten, nämligen heder, oskuld, och rykte. Vidare fokuserar forskningen på det våld och förtryck i hederns namn samt hedersmord som ungdomar, främst flickor kan vara utsatta för. Det är alltså främst flickors utsatta situation som har uppmärksammats i forskning såväl som i massmedia. Åsa Eldén (2003) har i sin avhandling "Heder på liv och död – våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder" studerat hur begrepp som rykte, oskuld och heder aktualiseras i några unga kvinnors berättelser. En av slutsatserna är att unga kvinnor som lever i vad hon kallar för hederskulturer, kan bli föremål för övervakning och kontroll där de ovannämnda begreppen anses vara viktiga faktorer och behövs för att kunna förstå problematiken. Den kvinnliga kyskheten anses vara grundläggande för de grupper som lever i ett hedersrelaterat sammanhang (Eldén 2003, Schlytter 2004, Wikan 2003).

Den norska antropologen Wikan (2003) har studerat de uppmärksammade så kallade hedersmorden i Sverige och skriver i boken "En fråga om heder" (2003) om bland annat

hedersbegreppet vilket hon har studerat utifrån historiska och kulturella aspekter. Heder kan enligt Wikan (2003) ha olika betydelse beroende på miljö och grupper. Hon menar att ordet heder genom historien har haft en könsdimension där uttryck som ”en man av heder” och ”en ärbär kvinna” tyder på detta. Männens heder har varit knuten till kvinnans sexuella beteende, i Europa såväl som i andra delar av världen. Wikan (2003) tolkar således begreppet utifrån en könsaspekt, antagligen av den anledningen att hon utgår ifrån de så kallade hedersmorden där förövarna har varit män och offren kvinnor. Hon söker en förståelse för ordet heder i förhållande till hedersmord. Även om hennes text tar denna utgångspunkt, är hennes tolkning och beskrivning av begreppet heder ändå användbart i uppsatsen då hon analyserar heder och hedersmord utifrån olika aspekter.

Hänsyn till familjens heder är fortfarande rådande på många platser i världen, menar Wikan (2003). Hon skriver att heder i många icke- västliga samhällen i och utanför Europa handlar om socialt anseende. Att det är omvärldens värderingar av en person som är det väsentliga vilket gör att ryktet blir ett viktigt element i sammanhanget. ”Heder är ett kollektivt fenomen, inte ett individuellt” (ibid.). Det utmärkande för många av dessa samhällen är förekomsten av hederskod, vilken beskrivs som en uppsättning regler som tydliggör vad som tillför och vad som inte tillför heder. ”Hederskoden kan betraktas som grundvärderingar” (ibid.). Wikan (2003) tar även upp begreppet skam och hävdar att skammen inte blir realitet förrän den blir offentlig. Att skammen är beroende av omgivningens blickar.

Några forskare vid institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet har, på uppdrag av Stockholm stad, genomfört en studie som består av en kartläggning av ungdomar i Stockholm som lever under hedersrelaterad kontroll. Kartläggningen ”Oskuld och heder” omfattar en enkätundersökning och en aktstudie. Enkätundersökningen genomfördes med hjälp av 2300 elever i årskurs nio, på sammanlagt 36 skolor. Antalet elever som deltog i denna undersökning motsvarar en tredjedel av samtliga elever i årskurs nio i Stockholm. Aktstudien omfattade en granskning av domar och socialtjänstens akter vid omhändertaganden på grund av brister i hemförhållandena i Stockholm under år 2006. Aktstudien visade att nio av totalt 17 omhändertagna flickor varit utsatta för starka hedersrelaterade begränsningar och/eller hedersrelaterat våld. Kartläggningen visar på hur många elever som är utsatta, samt vilka restriktioner det rör sig om. Vidare pekar deras kartläggning även på brister inom skolan och socialtjänsten när det gäller att upptäcka och

hantera elever som lever med allvarlig hedersrelaterad problematik. Forskarna har i undersökningen använt sig av ett antal kriterier för att avgränsa de elever som kan tänkas leva i ett hedersrelaterat sammanhang, nämligen; oskuldsnormer, sexuell kontroll i ett hedersrelaterat sammanhang, villkorat deltagande i samhället samt begränsningar, hot och våld i ett hedersrelaterat sammanhang. Enligt forskarna är det de flickor som uppfyller de tre första kriterierna som enligt deras definition tillhör kategorin med hedersrelaterade normer och begränsningar. Kartläggningen visade att 11 % av flickorna i undersökningen lever under sådana förhållanden. I studien betraktar forskarna den hedersrelaterade problematiken utifrån de hedersnormer som de menar är vanliga i en sådan kontext. De syftar på normer gällande sexualitet och ungdomars vardag som kolliderar med dominerande normer i det svenska samhället. De menar att detta är ett centralt konfliktområde som innebär stora konsekvenser för ungdomarna (Schlytter m.fl. 2009).

2.2. Hedersrelaterat våld

Schlytter (2004), som är docent i rättssociologi och verksam vid Socialhögskolan vid Stockholms universitet, skriver i boken "Rätten att själv få välja - arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete" om den utsatthet som en del flickor i Sverige som har en hederskulturell bakgrund lever i. I studien belyser hon socialtjänstens agerande i fall som berör hedersrelaterat våld och förtryck och ställer sig kritisk till samhällets skydd för de utsatta flickorna. Förutom socialtjänstens arbete, tar Schlytter (2004) även upp olika aspekter gällande arrangerade äktenskap och hon lyfter fram och diskuterar ett antal fall med flickor som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld. En slutsats är att traditionen kring arrangerade äktenskap består av ett system av normer som handlar om plikter och rättigheter samt vem som har den beslutande makten i dessa. Hon beskriver en hierarki där flickorna befinner sig längst ner och kontrolleras av bröder och mödrar som i sin tur kontrolleras av andra män. Dessa män menar Schlytter (2004) kan i sin tur kontrolleras av andra manliga släktingar.

Björktomta (2005) beskriver hedersrelaterat våld som ett komplext pussel där hon försöker redogöra för de pusselbitar hon menar det hedersrelaterade våldet består av. En av dem är migrationsprocessen som inleds vid flytt från hemlandet, tillsammans med integrationsproblem som uppstår i det nya landet. Den andra pusselbiten är gruppens/familjens värde - och normkonflikter som kolliderar med det svenska samhällets.

Vidare nämner hon även en generationskonflikt där relationen mellan föräldrar och ungdomar består av en maktkamp med inslag av våld. Björktomta (2005) menar också att hedersrelaterat våld är ett könsspecifikt förtryck mot kvinnor som handlar om manlig överordning i syfte att kontrollera kvinnor. Den sista pusselbiten utgörs av ett frågetecken och står olika faktorer som till exempel det individuella och den specifika kontexten.

Följande är en redogörelse för en kartläggning och ett kunskapsunderlag som inte bygger på forskning, men som jag ser som betydelsefulla i sammanhanget då texterna är en del av det hedersrelaterade fältet. Den relativt nypublicerade kartläggningen "Gift mot sin vilja" (2009) som Ungdomsstyrelsen genomfört på uppdrag av regeringen beskriver situationen för unga människor i Sverige som riskerar att utsättas för arrangerade äktenskap mot sin vilja. Även kompetensen som finns hos berörda myndigheter har studerats och det pekas på olika kunskapsluckor och utvecklingsbehov. Varför denna kartläggning kan anses vara relevant i uppsatsen är för att den fokuserar på unga människor i Sverige som lever enligt olika hedersnormer och som måste finna sig i begränsningar som rör exempelvis sexualitet, partnerval och utbildning. Kartläggningen är relevant också på grund av den anledningen att den även riktat visst fokus på skolan i förhållande till problematiken kring elever som blir bevakade och begränsade. Exempelvis är en slutsats att det är problematiskt att skolan saknar riktlinjer när det gäller förhållningssätt gentemot unga som begränsas av sina föräldrar att delta i skolmoment på grund av värderingar som har en koppling till religion, tradition eller heder eller då det förekommer att flickor bevakas i skolan av släkt eller familj. Även om kartläggningen fokuserar på arrangerade äktenskap mot en parts vilja förekommer det att hedersproblematiken tas upp där den beskrivs i förhållande arrangerade äktenskap. Att arrangerade äktenskap kan förekomma i miljöer där en hedersnorm förekommer visas också i olika vetenskapliga studier (Schlytter 2004). Resultaten från kartläggningen visar att arrangerade äktenskap har ett samband med normer om kvinnlig oskuld, skam och dåligt rykte. Det finns könsspecifika förväntningar på flickor och pojkar som begränsas i sitt handlingsutrymme, vissa är också utsatta för psykiskt och fysiskt våld. För en del pojkar finns förväntningar att kontrollera sina systrar. Kartläggningen visar även att dessa ungdomar kan ha begränsningar som leder till försämrad tillgång till utbildning, arbete, inflytande, delaktighet och fritid (Ungdomsstyrelsen 2009).

”Hedersrelaterat våld och förtryck – ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården” (2007) har tagits fram av Länsstyrelsen i Skåne och vänder sig till hälso- och sjukvårdspersonal samt elevhälsan i skolan. I kunskapsunderlaget beskrivs det som att den hedersrelaterade problematiken har en kollektiv dimension där familjens anseende och heder lyfts fram som viktiga faktorer. Föreställningar om heder och skam beskrivs som relevanta för att förstå varför sexualitet och ryktesspridning är av betydelse för vissa familjer. I dessa samhällen där släkten och dess interna och externa förbindelser med andra grupper är väsentliga, har äktenskapet en viktig funktion och är snarare kollektivets än individens angelägenhet. I många fall är det därför vanligt med arrangerade äktenskap. I rapporten menar författarna att hederstänkandet har sin grund i en manlig överordning och kan därför även ha koppling till patriarkala strukturer. Det hedersrelaterade våldet beskrivs på följande sätt:

”Män som misshandlar, våldtar och hotar finns överallt, men utöver detta våld kan det i specifika kontexter förekomma ett kollektivt, institutionaliserat hedersvåld som svar på individens brott mot gruppens norm. Hedersvåld kan planeras och utföras av både män och kvinnor, det kan drabba såväl män som kvinnor, och även om det inte accepteras av alla runtomkring, så förstås det ändå i sitt kulturella sammanhang” (Länsstyrelsen 2007, s 32).

Sättet problematiken kring olika former av begränsningar i ungdomars liv beskrivs på i Ungdomsstyrelsens kartläggning (2009) kan tolkas som att förekomsten av hedersnormer är kopplad till dessa företeelser och anses vara något problematiskt. Detta förhållningssätt anser jag förekommer även i den forskning jag presenterat, som ett gemensamt sätt att framställa heder och hedersrelaterad problematik samt de konsekvenser de kan vara knutna till. Även i Länsstyrelsens kunskapsunderlag (2007) förekommer detta förhållningssätt och jag anser att i de texter jag redovisar, existerar det ett i huvudsak gemensamt tillvägagångssätt i framställningen av den hedersrelaterade problematiken.

2.3 Patriarkalisk modell av familjestrukturen

Nedan beskriver jag Al- Baldawis (2003) teori om den patriarkaliska modell av familjestruktur som han menar utgör en struktur som förekommer i familjer såväl som i samhällen. Han beskriver en familjestruktur som består av olika nivåer där olika familjemedlemmar och i vissa fall även släktmedlemmar ingår och intar olika positioner som

är hierarkiskt ordnade. Familjen är betydelsefull för individerna då den ger dem social trygghet. Den som står högst är pappan med den övergripande makten och som representerar familjen utåt. Efter pappan kommer far- och morföräldrarna som följs av mamman i familjen. Även mamman har en betydelsefull roll då hon kan fungera som en förmedlare och förmildrare av makten från pappan och de äldre till barnen. Al- Baldawi (2003) menar att kvinnans roll i familjen kan variera beroende på ekonomiska och sociala faktorer samt om familjen bor i storstad eller landsbygd. Efter mamman kommer barnen där det finns en hierarkisk uppdelning mellan pojkar och flickor, där pojkar har en högre ställning med makt över flickorna. Flickorna däremot beskrivs som en utsatt grupp som måste anpassa sig till makthavarna. Då mannen ges en mer betydande roll i samhället innebär detta att pojkarna tilldelas mer rättigheter och friheter än flickorna. En förklaring menar Al- Baldawi (2003) kan vara rädsla för att flickorna ska ta över makten från pojkarna. Vidare menar han att familjens inflytande på individen spelar en viktig roll på det moraliska och sociala livet. Därför lär sig barnen att sätta familjens heder och bästa före sitt eget. Den patriarkaliska modellen har ofta sin grund i traditionella bondesamhällen där gemensamhet och maktkontroll är viktiga behov. Vidare befinner sig familjen i ett samspel med släkten som ett första skyddssystem och minisamhället, det vill säga, vänner, grannar osv. som det andra systemet. När det gäller myndigheter i traditionella samhällen så utgör de den yttre kanten av tryggheten och skyddet, familjerna vänder sig först och främst till familjen och släkten (ibid.). Slutligen menar Al- Baldawi (2003) att när människor som ursprungligen kommer från ett patriarkaliskt samhälle möter ett samhälle som det svenska, där det har utvecklats en annan modell av familjestruktur, kan problem uppstå i form av konflikt mellan familjens inställning från hemlandet och den svenska samhällsstrukturen och krav på individ och familjebyggnaden.

3. Metod

Detta kapitel inleds med en presentation av de metodologiska överväganden jag gjort och jag redogör även för val av metod, urval och tillvägagångssätt. Det ingår även en genomgång av den kritiska diskursanalysen som är central för studien. Jag diskuterar även undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt för en diskussion kring forskarrollen och de etiska aspekterna av undersökningen.

3.1. Val av metod

Jag har använt mig av kvalitativ metod där intervjuer utgör grunden för insamlingen av empirin. Anledningen till att jag valt kvalitativ metod som utgångspunkt för undersökningen är för att metoden innebär ett synsätt som riktar intresset mot innebörd (mening), kontext och process. Det är individers tolkningar och upplevelser av omgivningen som är det väsentliga (Backman 2006). Inom kvalitativ forskning finns det ”ett intresse för betydelser och de sätt människor förstår saker på” (Denscombe 2000 s 243), vilket är uppsatsens syfte.

Diskursanalysen, som jag har genomfört, är av kvalitativ karaktär eftersom den handlar om mening och mönster. Diskursanalyser kan även ha kvantitativa inslag exempelvis när man mäter hur ofta ett begrepp förekommer i en text (Sahlin 1999). Dock är detta inte en del av syftet, då diskursanalysen främst ska bidra till att studera skolkuratorernas redogörelser av den hedersrelaterade problematiken. Diskursanalysen ska syfta till att studera skolkuratorernas utsagor samt vilken innebörd och vilka konsekvenser deras utsagor kan ha, därför är en kvalitativ metod mer lämplig (ibid.). Jag hade kunnat få kunskap om skolkuratorers åsikter och erfarenheter i fråga om den hedersrelaterade problematiken genom att använda kvantitativ metod i form av en enkätundersökning, men då hade jag säkerligen gått miste om de intressanta mönster och innebörder som går att urskilja i intervjupersonernas tal (Alvesson & Skoldberg 1994). Jag hade även kunnat genomföra intervjuer och analysera dem enligt ett annat teoretiskt och metodologiskt perspektiv och inte den diskursanalytiska, men då hade jag inte fokuserat lika mycket på språket och *hur* intervjupersonerna uttrycker sig. Det finns flera nackdelar med kvalitativ forskning och något som är relevant i min undersökning är det som Denscombe (2000) menar att ”det finns en risk att betydelsen dekontextualiseras” (s 261). Detta är särskilt relevant eftersom jag har genomfört en diskursanalys där jag har lagt fokus på text och ord samt hur dessa uttrycks. Det finns en risk att innebörden går förlorad när jag ”plockar ut” ord och meningar eftersom dessa då riskerar att ryckas loss från det sammanhang de befinner sig i. Detta är något jag har varit medveten om när jag har valt ut citaten. Därför har jag under arbetets gång såväl som i texten försökt

3.2. Intervjuer

Intervjuer skapar möjlighet för forskaren att få en god inblick i människors upplevelser, erfarenheter, åsikter och attityder. Levin (2008) menar att en utmärkande egenskap för

socialvetenskaplig forskning är att de som är föremål för forskningen är människor som är verksamma i olika praktiker som forskaren kan observera och intervju. Det positiva med att använda intervjun som metod för insamling av empiri är att den kan fånga olika individers uppfattningar om ett ämne och ge oss bilder av en mångsidig och kontroversiell mänsklig värld och det är dessa olika bilder av problemet med hedersrelaterat våld som jag vill undersöka (Kvale 1997). Jag anser därför att intervjun som metod skapar goda möjligheter att ta del av talet kring den hedersrelaterade problematiken bland skolkuratorerna. Givetvis uppstår frågan om jag hade kunnat utgå ifrån ett annat material för att studera skolkuratorers konstruktioner av detta specifika ämne. Ett alternativ hade kunnat vara skrivna källor från skolkuratorerna där de svarar på ett antal frågor och att dessa skrifter utgör det empiriska materialet. På så sätt hade jag kunnat undgå det ojämlika maktförhållande som uppstår i en intervjusituation (Davies 1999). Det handlar dock om ett övervägande och en bedömning om vilket tillvägagångssätt som är lämpligast när det gäller att uppnå syftet.

3.2.1. Tematiskt öppen intervjuform

När det gäller val av intervjuform har jag arbetat utifrån en tematiskt öppen intervjuform då denna intervjuform ger informanten relativt stort handlingsutrymme då intervjun bygger på en intervjuguide med olika teman som tillåter fördjupningar och diskussioner (May 2006). Denna intervjuform kan även ha nackdelar då intervjupersonen i vissa avseenden kan styra samtalet åt olika riktningar, vilket kan leda samtalet bort från undersökningens frågeställningar. Dock anser jag ändå att denna intervjuform har varit lämplig för denna studie då syftet har varit att undersöka skolkuratorernas uttalanden kring ett specifikt ämne och där jag är intresserad av deras formuleringar och uttryckssätt. Varför jag väljer bort de strukturerade och ostrukturerade intervjuformerna är på grund av risken för att gå miste om viktig information från informanterna. Vid strukturerade intervjuer finns det inte utrymme för fördjupningar och diskussioner, utan intervjun styrs av intervjuarens kategoriserade frågor. Även den ostrukturerade intervjuformen, trots sin öppna karaktär, kan leda till att intervjuaren inte kommer åt viss information eftersom intervjuaren i detta sammanhang inte styr samtalet åt en viss riktning (ibid.).

Den tematiskt öppna intervjuformen har gett intervjupersonerna möjlighet att påverka samtalet och på så sätt även ge längre redogörelser, vilka jag sedan har analyserat i syfte att finna diskursiva mönster som har skapats av intervjupersonerna (Jørgensen & Phillips 2000).

Det måste beaktas att intervjuerna är sorts social konstruktion och att jag som intervjuare deltar i samtalet och bidrar till att forma och påverka det.

3.3. Urval och tillvägagångssätt

Urvalet inleddes med att kontakt initierades med både grundskole- och gymnasiekuratorer, där ett av urvalskriterierna var att de i sitt arbete möter elever som de upplever befinner sig i en hedersrelaterad problematik. Genom Malmö stads hemsida fick jag tillgång till telefonnummer till samtliga grund- och gymnasieskolor i Malmö. Jag ringde till skolkuratorerna och informerades dem om syftet med uppsatsen. Jag uteslöt skolor med mindre elevantal och sökte mig istället till skolor med större elevantal i stadsdelar med en variation när det gäller invånarnas etniska bakgrund. Vissa av kuratorerna jag var i kontakt med svarade att de hade för lite erfarenhet för att kunna medverka så urvalet kom att ha ett visst inslag av snöbollsmetoden då vissa kuratorer hänvisade mig till andra kuratorer som de visste har erfarenhet av problematiken. Urvalet kännetecknades av ett icke- sannolikhetsurval, intervjupersonerna har medvetet valts eftersom de besitter kunskap och erfarenheter om en hedersrelaterad problematik (Denscombe 2000).

Det empiriska materialet består av fyra intervjuer med skolkuratorer i Malmö. Två av dem arbetar på grundskolan och två av dem är verksamma inom gymnasieskolan. Skolorna tillhör även fyra olika stadsdelar, vilket var ett medvetet val. Grundskolorna är skolor där flertalet av eleverna är av utländsk bakgrund, medan det på gymnasieskolorna förekommer en större variation av etnisk bakgrund bland eleverna. Samtliga kuratorer har mångårig erfarenhet av skolkuratorsyrket. En fundering i detta skede handlade om antalet intervjupersoner vilket har påverkats av uppsatsens syfte, intervjupersonernas tillgänglighet, intervjuernas innehåll samt tidsramen för uppsatsen. Jag är medveten om att fyra intervjuer inte är ett stort empiriskt material, men syftet har varit en fördjupad bearbetning av texterna i form av en diskursanalys, vilket hade försvårats om det hade varit fler intervjuer.

Intervjuerna ägde rum på skolkuratorernas arbetsrum och varade mellan 50 och 65 minuter. Intervjuguiden jag använde mig av finns som bilaga (Bilaga 1). Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon, vilket jag såg som en nödvändighet för att kunna genomföra en diskursanalys. Enligt Jørgensen & Phillips (2000) ska man om materialet består av intervjuer

åtminstone transkribera delar av dem beroende på vad som är relevant i förhållande till forskningssyftet. Fairclough (1992) menar att det finns flera transkriberingssystem och betonar att transkribering innebär även att texten tolkas, eftersom texter kan transkriberas olika av olika människor. Det system jag har utgått ifrån innebär att jag har transkriberat intervjuerna ordagrant, där jag har uppmärksammat längre pauser och tystnader. Efter transkribering genomfördes en kodning där jag markerade och placerade texten i kategorier baserade på uppsatsens frågeställningar.

3.4 Generaliserbarhet och tillförlitlighet

Vid genomförandet av intervjuundersökningarna aktualiserades frågan om resultaten är generaliserbara (Kvale 1997), det vill säga om skolkuratorernas redogörelser går att generalisera till andra skolkuratorer som i sitt arbete möter en hedersrelaterad problematik. Men eftersom uppsatsens syfte har varit att få en inblick i några skolkuratorers redogörelser, kan jag inte hävda att mina resultat är generaliserbara. Dock skulle resultaten kunna jämföras med andra skolkuratorers redogörelser och eventuellt skulle det gå att finna likartade mönster i utsagorna men detta är inte något som jag har lagt fokus på i undersökningen. När det gäller undersökningens tillförlitlighet, alltså om samma resultat och slutsatser skulle nås om någon annan skulle genomföra undersökningen vill jag hävda att resonemangen i kuratorernas redogörelser förmodligen skulle bli densamma, eventuellt uttryckta på ett annorlunda sätt. Jag vill även betona att forskaren kan påverka intervjusituationen och därmed även intervjupersonernas uttalanden.

3.5 Forskarrollen

Intervjun är en forskningsmetod som ställer krav på etisk medvetenhet och olika etiska frågor ska aktualiseras under hela forskningsprocessen, inte bara på något särskilt stadium (Kvale 1997). En vanligt förekommande metodologisk diskussion inom samhällsvetenskapen är den maktrelation som uppstår mellan forskaren och den man studerar, i detta fall intervjupersonen. Här uppstår funderingar om det är möjligt att skapa ett jämlikt förhållande eller om det är forskaren som har definitionsmakten (Davies 1999). Även om intervjupersonerna har haft möjlighet att bestämma över vad som ska uttalas var det ändå jag som ställde frågorna och på så sätt hade ett visst inflytande över samtalsinriktningar och i viss mån även utfall. Att

syftet med intervjuerna har varit att på ett diskursanalytiskt sätt studera intervjupersonernas uttalanden kan upplevas som problematiskt ur den aspekten att jag har bestämt samtalsämnena och på så sätt även bestämt vad intervjupersonerna ska tala om. Jag vill dock ändå hävda att intervjupersonerna har haft relativt stor möjlighet att påverka samtalet, då jag i största möjliga mån försökt formulera intervjufrågorna på ett öppet sätt som skulle ge intervjupersonerna utrymme att fritt formulera sig.

Vidare finns det ett problem som gäller forskarens roll som är inbyggt i det socialkonstruktionistiska angreppssättet jag använder mig av. Som forskare är man ofta en del av det fenomen man undersöker och man kanske delar många av de självklarheter som ligger i ens material. Jag har exempelvis tidigare studerat det hedersrelaterade fenomenet, dock utifrån ett annat perspektiv. Därför har jag i arbetet med denna uppsats försökt förhålla mig distanserad inför materialet i syfte att sätta parentes kring min kunskap och förståelse. Jørgensen & Phillips (2000) menar att när man arbetar med diskurser som man själv är nära och tycker att man har kunskap om, kan det vara svårt att betrakta dem som diskurser, det vill säga som socialt konstruerade betydelsesystem som kunde ha varit annorlunda. Forskaren intar alltid en viss position i förhållande till undersökningsområdet "...och den positionen bestämmer delvis vad hon kan se och vad hon framlägger som resultat. Och det finns alltid andra positioner varifrån verkligheten skulle se annorlunda ut" (Jørgensen & Phillips 2000 s 29). Det har under skrivandet varit en utmaning för mig att arbeta utifrån ett diskursanalytiskt tillvägagångssätt men då jag har valt att arbeta utifrån detta teoretiska och metodologiska perspektiv betraktar jag därmed även min text som *en* representation av verkligheten bland andra.

3.6 Etiska överväganden

När det gäller etiska dilemman vid analysarbetet kan det enligt Kvale (1997) röra sig om huruvida intervjupersonerna ska ha inflytande över hur deras uttalanden tolkas samt hur djupt och kritiskt intervjuerna kan analyseras. Det diskursanalytiska tillvägagångssättet innebär att texterna analyseras på olika nivåer och att forskaren fäster vikt vid hur någonting uttalas och vilka ord som används. När intervjupersonerna gav samtycke till deltagandet tolkar jag det även som att de gav samtycke till att deras uttalanden kommer att analyseras.

När det gäller de etiska riktlinjerna har jag utgått ifrån Vetenskapsrådets fyra etiska principer. Öppenhetskravet, som innebär att jag har informerat intervjupersonerna om undersökningen samt inhämtat deras samtycke till deltagandet. Intervjupersonerna informerades om uppsatsens syfte dels vid den första telefonkontakten då jag fick samtycke till deltagandet, dels vid tillfället för intervjun där jag även fick tillåtelse att spela in intervjuerna på band. Jag har även informerat intervjupersonerna om att uppsatsen kommer att skickas till dem via e-post när den är godkänd. En av intervjupersonerna bad mig att kontakta henne om det skulle uppstå oklarheter vid transkriberingen av intervjun. Enligt överenskommelse kontaktade jag henne via e-post där jag bifogade ett dokument med citat från intervjun, för att säkerställa att inga missförstånd har skett. Vidare finns även självbestämmandekravet som handlar om att intervjupersonerna har rätt att bestämma om, hur länge och på vilka villkor de medverkar. Förutom den övriga informationen jag givit intervjupersonerna, har även tidsramen för intervjun diskuterats i syfte att båda parter ska vara nöjda. Konfidentialitetskravet innebär att intervjupersonerna försäkras största möjliga anonymitet, vilket i uppsatsen innebär att jag har anonymiserat skolorna som kuratorerna arbetar på. Jag har även valt att utesluta viss information som kuratorerna uppgett i intervjuerna. Slutligen finns även autonomikravet som innebär att det insamlade materialet endast får användas i forskningssyfte. Under arbetet med uppsatsen har endast jag haft tillgång till inspelningarna och intervjuutskriften, vilka kommer att raderas och förstöras när uppsatsen är godkänd.

4. Teoretisk utgångspunkt

Syftet med uppsatsen har varit att studera hur skolkuratorer konstruerar den hedersrelaterade problematiken, därför har socialkonstruktionismen som är uppsatsens övergripande teoretiska perspektiv, som diskursanalysen grundar sig i, varit en utgångspunkt i arbetet. Det finns andra samhällsvetenskapliga teorier som jag hade kunnat applicera i analysen av materialet men jag anser att socialkonstruktionismen och Faircloughs kritiska diskursanalys har utgjort ett lämpligt tillvägagångssätt för att analysera skolkuratorernas utsagor.

4.1. Socialkonstruktionism

Faircloughs kritiska diskursanalys är både ett metodologiskt tillvägagångssätt och ett teoretiskt verktyg vars grundläggande teoretiska utgångspunkt utgår ifrån ett

socialkonstruktionistiskt perspektiv. Diskursanalysen är med andra ord ett socialkonstruktionistiskt tillvägagångssätt där teori och metod är sammanlänkade (Jørgensen & Phillips 2000). Jag utgår huvudsakligen ifrån Vivien Burrs (universitetslektor i psykologi i Storbritannien) (2003) bok ”Social constructionism” där hon menar att perspektivet innebär en kritisk inställning till världen och oss själva och vad som ofta betraktas som självklar kunskap. Perspektivet innebär att det inte finns någon överordnad verklighet som kan ha ett objektivi tolkningsföreträde när det gäller ett visst fenomen. Vår verklighetsuppfattning är beroende av kulturella och historiska faktorer och ändras därför över tid. Burr (2003) menar att sättet människor förstår världen på är kontextberoende och hävdar att alla sätt av förståelse är produkter av en specifik kultur och historia och är beroende av specifika ekonomiska och sociala förhållanden. Social interaktion och särskilt språket är av betydelse för socialkonstruktionister eftersom det är genom språket verkligheten konstrueras. Med utgångspunkt i detta perspektiv kan man tolka sättet vi förstår den hedersrelaterade problematiken på som ett fenomen konstruerat av dagens samhälle och att det är kontextberoende, det vill säga att det kan uppfattas olika beroende på tid och rum (ibid.).

Burr (2003) menar att vårt sätt att förstå världen inte härrör från någon objektiv verklighet, utan från andra människor. De tolkningsramar och kategorier vi använder existerar redan. Olika begrepp och kategorier används och reproduceras dagligen av de människor som har språk och kultur som gemensamma nämnare. Språket konstruerar världen och kan därför betraktas som en form av handling. Människor handlar med utgångspunkt i den information och kunskap som finns tillgänglig och eftersom dessa inte kan vara neutrala så kommer olika diskurser att påverka vårt sätt att agera. Man skulle kunna tolka det som att intervjuutskriften, som enligt den kritiska diskursanalysen är en form av kommunikativa händelser, genom språket bidrar till att konstruera den hedersrelaterade problematiken. Detta då sättet människor talar på spelar en aktiv roll i skapandet av vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer (ibid.). Diskursivt handlande är en form av socialt handlande som bidrar till att konstruera den sociala världen. Kunskap uppstår i social interaktion, där gemensamma sanningar byggs upp och där det även existerar en kamp om vad som är sant och falskt menar (Fairclough 1992). Jørgensen & Phillips (2000) menar även att olika sociala världsbilder leder till olika sociala handlingar och den sociala konstruktionen av kunskap och sanning får därmed konkreta sociala konsekvenser.

4.2 Faircloughs kritiska diskursanalys

Faircloughs kritiska diskursanalys är uppsatsens metodologiska såväl som teoretiska angreppssätt. Jag utgår huvudsakligen ifrån Faircloughs bok ”Discourse and social change” (1992) men använder i viss utsträckning även Jørgensen och Phillips bok ”Diskursanalys som teori och metod” (2000), främst för den svenska översättningen av vissa av Faircloughs teoretiska resonemang och begrepp.

En av diskursanalysens uppgifter är att identifiera och beskriva diskurser. De uttalanden som kan utvinnas ur ett studerat textmaterial, till exempel intervjuutskrifter, brukar kallas för diskurser. Fairclough definierar begreppet diskurs på två sätt. Dels som språkbruk som social praktik (”language use as a form of social practice”), dels som ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv, vilket betyder att diskurser kan skilja sig ifrån varandra, exempelvis en feministisk diskurs eller en miljödiskurs (Fairclough 1992; Jørgensen & Phillips 2000). Diskursanalysen skiljer sig från den traditionella metodiken i vetenskapligt arbete, som går ut på att avspegla verkligheten genom att via insamlat material hitta mönster. Diskursanalytiska frågor kring samhället handlar om verklighetsskapande och om konstruktioner. Detta innebär att jag i min diskursanalys inte värderar sanningshalten i skolkuratorernas utsagor, utan istället studerar hur deras utsagor eller uttalanden uppstår, underhålls och används samt vilken innebörd och vilka konsekvenser deras utsagor har (Alvesson & Skoldberg 1994).

Fairclough (1992) understryker att diskurser bidrar till att skapa den sociala världen. Till skillnad från vissa andra grenar inom diskursanalys är det inom Faircloughs kritiska diskursanalys centralt att diskurser inte bara är konstituerande utan även konstituerade. Detta innebär att diskurs är en form av social praktik, som både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter, sociala relationer och maktrelationer, och samtidigt formas av andra sociala praktiker och strukturer i samhället. En viktig aspekt av Faircloughs diskursanalys är förändring då han menar att konkreta fall av språkbruk hänvisar alltid tillbaka till tidigare diskurser. Ett centralt begrepp är intertextualitet som syftar till att analysera denna förändring, genom att se på hur en text bygger på element och diskurser från andra texter (ibid.). Enligt Fairclough har diskursiva praktiker (utövandet av diskurser) en ideologisk effekt då de bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan social

grupper, exempelvis mellan kvinnor och män eller mellan etniska minoriteter och majoriteten. Faircloughs diskursanalys är kritiskt i den bemärkelsen att det i analysen ingår att belysa den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av den sociala värld och de sociala relationer som innebär ojämlika maktförhållanden. Därmed blir syftet att bidra till social förändring vilket ska leda till mer jämlika maktförhållanden. Här blir begreppet kritisk språkmedvetenhet aktuellt (Jørgensen & Phillips 2000).

4.2.1 Faircloughs tredimensionella modell

Den tredimensionella modellen, som är en analytisk ram i Faircloughs kritiska diskursanalys, som består av text, diskursiv praktik och social praktik och där man ska fokusera på två dimensioner: *den kommunikativa händelsen* som är ett fall av språkbruk, exempelvis en intervju och *diskursordningen* som är summan av de diskurstyper som används inom en social institution eller en social domän. Diskurstyper består av diskurser och genrer.

Diskursordningen definieras som en samling diskurser som kan utgöra delar av ett socialt område, som de kämpar om att ge innehåll åt på sitt eget sätt. Fairclough menar att varje fall av språkbruk är en kommunikativ händelse med tre dimensioner: den är en text, den är en diskursiv praktik och den är en social praktik. Vid genomförandet av en kritisk diskursanalys fokuserar man alltså på dessa tre dimensioner (Fairclough 1992).

När det gäller den diskursiva praktiken ska man vid analys fokusera på hur författaren till texten bygger på redan existerande diskurser, genom att identifiera dessa. Här har jag koncentrerat mig på hur intervjupersonerna bygger på redan existerande diskurser i sitt tal om hedersrelaterat våld och förtryck. När det gäller den sociala praktiken handlar det om den bredare sociala praktik som den kommunikativa händelsen är en del av. Huruvida den diskursiva praktiken reproducerar eller omstrukturerar den existerande diskursordningen samt vilka konsekvenserna kan bli för den bredare sociala praktiken. I analysen har jag lagt störst fokus på de aspekter som berör den diskursiva och sociala praktiken. Detta innebär att den detaljerade textanalysen inte är fullt utvecklad, dock förekommer det viss textanalys i form av metaforer i intervjupersonernas uttalanden.

Genomgången av den tidigare forskning i ämnet visar på hur hedersrelaterade problematiken framställs i en del litteratur. Redan i detta kapitel började jag avgränsningen av de diskurser

som existerar. Arbetet med denna avgränsning eller inringning av diskurser fortsätter vidare i analyskapitlet av det konkreta materialet.

5. Resultat och analys

I följande kapitel redovisas resultaten av intervjuerna där jag analyserar texten utifrån Faircloughs tredimensionella modell där de tre nivåerna; text, diskursiv praktik och social praktik urskiljs och analyseras var för sig. Jag inleder med en textnära analys där jag analyserar de metaforer jag har funnit i de diskurser som skolkuratorernas tal bygger på². Sedan går jag vidare till en diskursiv praktikinivå där jag identifierar de diskurser som kuratorernas redogörelser av problematiken utgår ifrån. Vidare kommer ett avsnitt om vilka konsekvenser kuratorernas redogörelser och konstruktioner kan få i ett bredare socialt perspektiv.

5.1. Metaforer i hedersdiskursen

När det gäller det textanalytiska momentet i Faircloughs modell har jag fokuserat på orduttryck och metaforer som kuratorerna använt i sitt tal om problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck. Metaforen innebär ett bildligt uttryckssätt som kan användas för att uttrycka fenomen där det bildliga ordet egentligen inte har något med den egentliga företeelsen att göra (Nationalencyklopedin 2009). De metaforer som återfinns i citaten nedan är utvalda på grund av att de är utmärkande för de diskurser som används i kuratorernas tal. Nedanstående citat från kurator 2 är intressant ur den aspekten att hon menar att familjer som lever i en hedersrelaterad kontext fäster stor vikt vid omgivningens betydelse och använder här uttrycket ”behålla fasaden utåt”.

”I: Varför tror du att omgivningen betyder så mycket för dessa familjer?

IP: Därför att man vill inte vara en skam så att säga, man... alltså behålla fasaden åtminstone utåt. Ja, skam, skuld, alltså vill inte vara annorlunda”. (Kurator 2).

Metaforen ”behålla fasaden utåt” kan tolkas som en omskrivning som ger uttryck för en social företeelse där människan vill framträda på ett sätt och vill bli uppfattad av omgivningen på ett visst sätt. Det ger uttryck för ett förhållningssätt där hur man blir betraktad av omvärlden är

² Det förekommer olika benämningar när jag hänvisar till skolkuratorerna, som exempelvis kuratorer och intervjupersoner.

betydelsefullt. Enligt Goffmans dramaturgiska ansats är teatern med sin scen en metafor där mänskligt socialt beteende betraktas som en rad uppträdanden på denna scen. Aktörens agerande handlar om att presentera sig själv så som denne utger sig för att vara. Goffman (i Levin & Trost 2003) menar att det sociala beteendets mål är att övertyga andra om vem och vad aktören är eller vill vara. Alltså kan metaforen ”behålla fasaden utåt” betraktas utifrån det dramaturgiska perspektivet och när det gäller en hedersrelaterad kontext innebära att det är avgörande hur man framträder inför och uppfattas av andra. Vidare kan denna metafor även betraktas utifrån teorin om den patriarkaliska familjestrukturen där familjens heder är betydelsefull (Al- Baldawi 2003) och att ”behålla fasaden utåt” kan vara ett sätt att tillvarata familjens anseende.

I följande citat försöker samma kurator förklara bakgrunden till problematiken med hedersrelaterat våld och förtryck:

”Ja, orsakerna. Det är som jag säger, det här är ett problem, kan lika bra använda och säga Knutby och vad som hände där, att det är slutna system inom ett annat system”. (Kurator 4).

Här använder sig kuratorn av metaforen ”slutet system” för att beskriva i vilket sammanhang hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Att referera till ett slutet system kan tolkas som att fenomenet förskjuts till ett slutet, alltså stängt system, i den bemärkelsen att det inte är tillgängligt för andra eller att systemet är utestängt från andra. Användandet av ”slutet system” kan i detta sammanhang även tolkas som att problemet med hedersrelaterat våld och förtryck åläggs gruppen och inte individen. Att tolka problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck som ett slutet system i den betydelsen att det är utestängt från andra kan innebära att det även är utestängt från exempelvis socialarbetare som i sitt arbete med utsatta ungdomar och deras familjer försöker tillträda det här systemet, men då finner en svårighet i detta. Jag återkommer senare till kuratorernas roll i förhållande till problematiken.

Här följer ett citat från kurator tre: ”... eller jag vet inte, jag bara känner att det här är så djupt, de är helt enkelt hjärntvättade” (Kurator 3). Hon syftar på de föräldrar som utövar våld och förtryck mot sina barn och använder ordet ”hjärntvättade” för att beskriva dem.

Både citatet från kurator 4 och 3 går att tolka utifrån Faircloughs begrepp intertextualitet eftersom de hänvisar till andra fenomen för att förklara den hedersrelaterade problematiken. I

första citatet används ”Knutby” och i det andra citatet används ”hjärntvättade”. Kuratorernas tal i dessa sammanhang bygger på element från andra texter vilket kan ses som ett exempel på förändring då Fairclough (1992) menar att konkreta fall av språkbruk alltid hänvisar tillbaka till andra texter. Förändringen består i att man i sin text eller sitt tal införlivar egenskaper från andra texter och på så sätt ger mening åt det man talar om.

5.2 Kuratorernas konstruktioner av den hedersrelaterade problematiken

Under det inledande skedet i intervjuerna, fick kuratorerna beskriva hur de uppfattar den hedersrelaterade problematiken. Syftet var, ur ett diskursanalytiskt perspektiv, att få en inblick i hur kuratorerna talar om ämnet, vilka diskurser som är utmärkande. Intervjuerna, eller de kommunikativa händelserna, ger en förhållandevis komplex bild av den hedersrelaterade problematiken. En stor del av kuratorernas uttalanden är dock enstämiga och bygger på deras egna erfarenheter från arbetet som kuratorer. Detta då kuratorerna i flera avseenden hänvisar till elever som de har varit i kontakt med och vad dessa elever har förmedlat till dem. Även här går att utskilja en form av intertextualitet då kuratorerna använder ord som eleverna använt och på så sätt förs orden vidare i kuratorernas uttalanden. (Kuratorerna citerade sina elever vid flera tillfällen). De intervjuutskriften som utgör materialet i denna studie, kan ses som en del av en intertextuell kedja eftersom varje text införlivar element från andra texter. Med detta som utgångspunkt går det att hävda att även uppsatsen är en del av en intertextuell kedja (Fairclough 1992).

5.2.1 Hedersdiskurs

Även om det råder konsensus kring den hedersdiskurs som presenteras nedan, går det i vissa avseenden att finna skillnader i synsätt och förhållningssätt då kuratorerna i vissa avseenden positionerar sig olika i den så kallade hedersdiskursen. Gemensamt för samtliga intervjupersoner är att de tilldelar familjen en betydelsefull roll i sammanhanget då de menar att hedersrelaterad problematik handlar om familjer med en struktur som styr flickornas eller pojkarnas handlingar och att ungdomarna i vissa avseenden kan bryta mot familjens normer. Ytterligare argument som stödjer denna så kallade hedersdiskurs är att intervjupersonerna i flera sammanhang ger uttryck för familjens och omgivningens betydelse för människor som

de menar lever i en hedersrelaterad kontext. Individerna i förhållande till den större gruppen återkommer ständigt i intervjuerna. Så här uttrycker två av kuratorerna det:

”Det handlar om att man ställer till det för en hel grupp. Man drar skam över någonting [---] så att det man gör betecknas inom de här grupperingarna som så pass allvarliga att man måste begränsas” (Kurator 4).

”Alltså i släkten behöver de varandra. Det är som mobbning, man blir utfrysad av familjen. Då har man ingen annan att gå till. Man har kanske ingen att låna pengar av. Jag tänker på mobbningsituationen bland våra elever. Man är rädd för att bli mobbad. Just det här jaget är väldigt viktigt att man till och med förkastar sitt barn” (Kurator 3).

Kuratorernas tal om familjens betydelse påminner om familjestrukturen i den patriarkaliska familjemodellen som Al- Baldawi (2003) beskriver. Dels gruppens betydelse framför individens och dels att familjen befinner sig i ett samspel med släkten och omgivningen. Att släkten behöver varandra och att det finns risk för utfrysning kan innebära att det existerar en maktkontroll som Al- Baldawi (2003) menar är ett viktigt kännetecken för den patriarkaliska modellen. När kuratorerna talar om familjen och släkten och den så väsentliga roll de innehar för människor som lever i en hedersrelaterad kontext nämner de ett antal begrepp som under intervjuerna utgör en uttrycklig röd tråd. Ett av dessa begrepp är ordet rykte, i den meningen att rykte är något som kan förstöra familjens anseende. Andra ord som återfinns i kuratorernas beskrivningar av den hedersrelaterade problematiken är heder och skam. ”Ja, man hamnar väl där nånstans om heder och skam” säger kurator 4.

”Det handlar om att dra skam över familjen. Vad kommer släktingarna att säga? Det handlar om vad andra ska säga” (Kurator 3).

”Alltså jag skulle nog använda de här orden som jag har sagt, begränsningar i ditt liv vad du får lov att göra. Också begränsningar när det gäller sexualitet mycket här handlar om flickor, flickors oskuld, mödomshinnan. Eh... familjens heder” (Kurator 2).

Nedan följer ett utdrag ur en av intervjuerna där jag ställer frågan om varför omgivningen betyder så mycket för familjer som lever i en hedersrelaterad kontext.

”I: Varför tror du att omgivningen betyder så mycket för dessa familjer?

IP: Därför att man vill inte vara en skam så att säga, man... alltså behålla fasaden åtminstone utåt. Ja, skam, skuld, alltså vill inte vara annorlunda”. (Kurator 2).

Heder, skam och rykte återfinns även i den tidigare forskning jag presenterat, som vanligt förekommande begrepp som bidrar till att förstå den hedersrelaterade problematiken. Även Al- Baldawi (2003) menar att familjens heder är viktig i patriarkaliska familjestrukturer.

I kuratorernas uttalanden inryms alltså uttryck för olika former av normbrytande beteende som är knutna till begrepp som heder, skam, rykte och oskuld och dessa visar sig ha en koppling till familjen och dess anseende. Kuratorerna menar att ungdomarna, främst flickorna, genom olika handlingar, som av familjen och dess omgivning upplevs som ”orätta”, kan dra skam över familjen. Det finns enligt kuratorerna, en ständigt närvarande oro hos familjen, med betoning på föräldrarna, för vad andra kommer att säga om dotterns ”felsteg”. Talet om detta normbrytande beteende där heder, skam och rykte utgör viktiga beståndsdelar som jag menar vilar på den hedersdiskurs som är utmärkande för kuratorernas tal. Hedersbegreppet föreskrivs olika innebörd och tillämpas olika beroende på vilka samhällen och folkgrupper det rör sig om (Wikan 2003). Inom hedersdiskursen kan olika människor positionera sig olika bland annat beroende på kontexten, som Wikan menar. Hon menar även att heder också kan vara knutet till ett kollektiv då familjemedlemmar har gemensam heder i den betydelsen att den enes vanära drabbar den andre. Detta sätt att tala om hedersrelaterad problematik, alltså som ett fenomen som tillskrivs egenskaper som familjens anseende, heder, skam och rykte återfinns även i den litteratur jag presenterar i kapitlet om tidigare forskning (Eldén 2003; Länsstyrelsen 2007; Wikan 2003).

5.2.2 Heder som upprätthållande av normer

Ett annat sätt som kuratorerna beskriver den hedersrelaterade problematiken på är genom att redogöra för de begränsningar som enligt dem är vanligt förekommande och således även kännetecknande för den hedersrelaterade problematiken. Stora delar av intervjuerna berörde denna aspekt av ämnet, vilket kan tolkas som att dessa begränsningar, som enligt kuratorerna, kan yttra sig i form av bland annat kontroll och bevakning, utgör en omfattande och väsentlig del av kuratorernas uppfattning av den hedersrelaterade problematiken. Som jag nämnde tidigare fick kuratorerna delge sin syn på problematiken och hur de förstår den. Det blev väldigt tydligt i deras redogörelser om de flickor som blir utsatta, att det främst handlar om begränsningar i olika konfigurationer, exempelvis begränsningar när det gäller olika valmöjligheter som berör skola, fritid och även sexualitet. Det kan handla om kontroll och bevakning som enligt kuratorerna kan utövas av föräldrarna, men oftast pappan eller bröderna. Dessa begränsningar förekommer även i Ungdomsstyrelsens studie (2009).

”Det är föräldrarnas kontroll, oftast är det pappans kontroll över sina döttrar. Hur de ska klä sig, hur de ska bete sig, med vilka de ska umgås, vid vilka tider de ska vara hemma. Det handlar mest om kontroll” (Kurator 3).

De nämner även hot om våld och kränkningar. Arrangerade äktenskap och tvångsgifte förekommer också, enligt en av kuratorerna som har erfarenhet av det. Att ungdomarna som lever i en hedersrelaterad kontext kan bli föremål för olika former av begränsningar, kontroll och bevakning genomsyrar även en stor del av den forskning som finns om den hedersrelaterade problematiken (Schlytter 2004; Schlytter m.fl. 2009). Studien bland några av Stockolm stads elever visar på att kontroll och begränsningar är vanliga inslag i den hedersrelaterade miljö som vissa ungdomar lever i (Schlytter m.fl. 2009). Kurator 3 berättar om sin uppfattning av den hedersrelaterade problematiken och säger att: ”de som håller på med detta, de försöker också trycka ner sina barn”. Så här uttrycker hon det:

”Nu har du gått och blivit en hora. Det hör de jämt och ständigt. Du är en nolla, det kommer inte att bli något utav dig”.

Kurator 4 skriver att det handlar om ungdomar som bryter mot familjens normer och blir bestraffade på grund av att de har ”ställt till det för en hel grupp”.

”Det handlar ju om familjer där det finns en struktur där man som flicka eller pojke då på något sätt bryter familjens normer. Och där man blir bestraffad för det. Det är inte bara för att man är en individ utan det handlar om att man ställer till det för en hel grupp. Man tar skam över någonting så man måste på något sätt tillrättvisa så att det som man gör betecknas inom de här grupperingarna som så pass allvarligt så att man måste begränsas” (Kurator 4).

Den hedersrelaterade problematiken beskrivs i intervjuerna som ett problem som existerar bland grupper av människor som lever enligt andra värderingar och normer och betraktas således som *annorlunda* i förhållande till den mer västerländska synen på samhället, familjen och individen som existerar i Sverige. I studien av Schlytter m.fl. (2009) betraktar forskarna den hedersrelaterade problematiken utifrån de hedersnormer som de menar är vanliga i en sådan kontext. De menar att normer gällande sexualitet och ungdomars vardag som kolliderar med dominerande normer i det svenska samhället. Med hjälp av kuratorernas uttalanden tolkar jag det som att de förhåller sig till den hedersrelaterade problematiken som ett fenomen som går emot de mänskliga rättigheterna som genomsyrar de svenska lagarna. Här blir det tydligt hur människors verklighetsuppfattning är kontextberoende och kan se olika ut beroende på tid och rum (Burr 2003). Att kuratorerna talar om problematiken utifrån ovanstående aspekter innebär att språket är en handling som ger en specifik innebörd åt händelser och fenomen, hedersdiskursen i kuratorernas uttalanden är alltså en form av social

praktik som bidrar till att skapa en specifik verklighetsuppfattning (Fairclough 1992). Att det i de grupper som lever i en hedersrelaterad kontext existerar normer som kolliderar med de dominerande normer som finns i det svenska samhället verkar vara en vanlig uppfattning bland skolkuratorerna och återfinns även i Schlytter m.fl. (2009) studie där de skriver att detta utgör en konfliktsituation där de olika normerna går emot varandra och påverkar ungdomarna. Även Al- Baldawi (2003) menar att när familjer från en patriarkaliskt familje- och samhällsstruktur möter det svenska samhället och upptäcker en struktur som skiljer sig från den egna, kan konflikter uppstå.

Redan tidigt i intervjuerna framstod begreppen rykte, skam, oskuld och heder som centrala teman kopplade till en grupps specifika tradition. Att den hedersrelaterade problematiken delvis bygger på traditioner är samtliga kuratorer överens om. ”Alltså för mig handlar det väldigt mycket om att, det handlar väldigt mycket om rädsla, det handlar väldigt mycket om traditioner” (Kurator 4). Förutom traditioner och värderingar förekommer även ordet rädsla i flera av kuratorernas redogörelser, i betydelsen att föräldrarna känner rädsla för det som känns främmande i det svenska samhället, för det som är *annorlunda*. Därför menar flera av kuratorerna att det blir särskilt viktigt för föräldrarna och familjerna att bevara traditioner och värderingar eftersom det skapar trygghet.

5.2.3 Olika bakomliggande faktorer

Ett annat centralt tema under intervjuerna berörde kuratorernas redogörelser för vad de ser som bakomliggande faktorer som kan förklara den hedersrelaterade problematiken. Jag har funnit liknande resonemang och föreställningar som är gemensamma för samtliga kuratorer. Skillnaderna gäller mest *hur* de uttrycker sig. Denna fråga verkade väcka känslor av frustration hos vissa av kuratorerna då sättet de talar om det visar på att det upplevs som en mångfacetterad problematik där det finns flera tänkbara faktorer som kan ligga till grund för problematiken. Som ett exempel på en av kuratorernas uttryck för detta följer nedan ett citat:

”Många gånger är det jätteviktigt, vad andra säger. Så man till och med offrar sitt barn. Man är så hjärntvättad, vad kulturen och vad religionen och vad traditionen framförallt säger, så man förkastar sitt barn.[---] Eller jag vet inte, jag bara känner att det här är så djupt, de är helt enkelt hjärntvättade” (Kurator 3).

En annan kurator beskriver sin syn på den hedersrelaterade problematiken i en svensk kontext där de mänskliga rättigheterna är en del av det svenska samhället.

”För i grunden handlar det här faktiskt om rätten att bestämma över sitt liv. Det är ju så. Du har rätt att bestämma över vad du ska ha för kläder, vem du ska gifta dig med, vem du ska bo med. Om du vill dejta någon. Så. Det är de allmänna mänskliga rättigheterna som begränsas så det är där jag menar att man går överstyr då, låser in, slår, hotar, då är man ju, då är man ju en som utsätter andra, då är man en brottsling. (Kurator 4).

Det här citatet kan ses som ett exempel på att den hedersrelaterade problematiken kan tillskrivas mening beroende på vilken diskurs man talar utifrån, eller vilken position som intas (Fairclough 1992). Att människors tankesystem grundar sig i olika ideologier och föreställningar där det finns en distinkt uppfattning om vad som är rätt och fel när det gäller synsätt, handlingssätt och så vidare. Detta synsätt verkar också vara närvarande hos de flesta av kuratorerna då de menar att när föräldrarna begränsar och kontrollerar sina barn så utgår de från de föreställningar de har om rätt och fel. Kuratorerna menar alltså att föräldrarna, utifrån sitt perspektiv, kanske tänker att de handlar rätt. Ytterligare ett citat från samma kurator underbygger detta resonemang:

”Jag tror ärligt talat inte att de här föräldrarna är så mycket annorlunda mot andra föräldrar, vi försöker göra rätt. Sen blir det ibland väldigt fel. Jag tror att hos de här föräldrarna finns där väl ett spektra som hos alla andra föräldrar, vissa av oss är mer självcentrerade och ser mer våra egna behov i relation till våra barn. Och så blir det i den här gruppen också. Men vissa vill verkligen sitt barns bästa och ’utifrån mitt perspektiv så är det här mitt barns bästa’”. (Kurator 4).

Jag skulle vilja påstå att jag finner uttryck för två förhållningssätt när det gäller kuratorernas tal om den hedersrelaterade problematiken. Att kuratorernas uttalanden rör sig mellan två positioner i den så kallade hedersdiskursen. Att den ena positionen representerar den hedersrelaterade problematiken som en problematik som innebär konsekvenser i form av barn och ungdomar som far illa och där det är tydligt vem eller vilka som är utövarna av kontrollen, begränsningarna och så vidare. Den andra positionen innehåller resonemang som bygger på en förståelse för problematiken när det gäller dess ursprung, bakgrund samt ”utövarnas” handlande. Under intervjuernas gång har jag uppmärksammat hur kuratorernas tal har skiftat mellan dessa två positioner och vid vissa tillfällen upplevde jag det som att de snabbt skiftade i sättet att tala om problematiken. Fairclough (1992) talar om kritiska ögonblick (moment of crisis) där man i diskursen kan upptäcka exempelvis ”sudden shifts of style”. Här följer ett citat där kuratorn försöker förklara varför hon tror att en människa kan hamna i ”förövarrollen”:

”Det måste ju vara rädsla att ha misslyckats med sin familj, med sina döttrar men det är ju ofattbart att det kan gå så långt att bara det kan göra att det går så långt. Men det måste vara att det sitter så djupt rotat. Att man kan koppla bort sitt eget känsloliv och utföra det här mordet. Alltså ja, att det sitter så djupt i gamla traditioner, gammalt sätt att tänka. Så att det går över allt annat. Jag vet inte om man kan kalla det kultur. Det är traditioner som de har” (Kurator 1).

I citatet kan jag urskilja de två positioner jag beskriver ovan. Att kuratorns tal skiftar mellan de två olika positionerna då hon exempelvis använder ordet ”ofattbart” för att beskriva hur en människa kan utföra ett mord på sin dotter. Dock intar hon sedan en mer förklarande inställning genom att bland annat säga ”det måste vara att det sitter så djupt rotat”. Vidare talar kuratorerna även om föräldrarnas utbildnings- och kunskapsnivå som en av flera faktorer som kan ligga till grund för den hedersrelaterade problematiken. I Ungdomsstyrelsens kartläggning av arrangerade äktenskap mot en parts vilja (2009) påvisas ett samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och ungdomars begränsningar i valet av framtida partner. Studien visade att ju lägre utbildning föräldrarna har, desto större andel av ungdomarna svarade att de har begränsningar kopplade till val av partner. Al- Baldawi (2003) menar att kvinnan befinner sig relativt långt ner i den hierarkiska pyramiden och att hennes roll i familjen kan variera beroende på om familjen bor i storstad eller landsbygd och att det Här följer två citat som visar hur kuratorernas försöker förklara en del av bakgrunden till den problematiken.

”Alltså det är ju ofta inte utbildade föräldrar från storstäder som lever såhär. Utan det är föräldrar som har tagit sig hit från små ställen och kanske inte själva är välutbildade. Så det har med det att göra än med religion och annat verkar det som. Alltså hur öppna sinnen man har. Var man kommer ifrån. I småskalighet, mer från byar och lite avlägset så” (Kurator 1).

”Jag vet ju inte vilken kunskap de sitter på ju när det gäller det svenska samhället. Jag vet inte hur mycket de vet att de kränker. För där tror jag också att kunskapen är olika beroende på hur länge du har varit här, beroende på var du kommer ifrån, beroende på om du pratar svenska” (Kurator 4).

5.2.4 Sammanfattning

Skolkuratorernas redogörelser av den hedersrelaterade problematiken visar att det existerar en hedersdiskurs då de i sina beskrivningar och förståelse av problematiken använder ord som heder och även skam, rykte och oskuld som har en stark koppling till begreppet heder. Vidare positionerar sig kuratorerna i vissa avseenden olika i hedersdiskursen beroende på vilket perspektiv de intar. Exempelvis perspektivet att hedersrelaterat våld är ett problem då det strider mot de mänskliga rättigheterna, att ungdomarna begränsas, bevakas och kontrolleras. Eller perspektivet som intar en mer

förstående inställning då de pekar på hur traditioner, normer och värderingar kan ha betydelse för problematiken.

5.2.5 Aktörer i hedersdiskursen

Nedan följer kuratorernas beskrivningar av de olika aktörer som återkommer i deras tal om den hedersrelaterade problematiken. Samtalet kring detta handlande om de människor som på olika sätt kan befinna sig i en sådan problematik vilket resulterade i konstruktioner av den utsatta och förövaren i en hedersrelaterad kontext. Även detta avsnitt är en del av den andra nivån i Faircloughs tredimensionella modell, nämligen diskursiv praktik. Aktörerna i den hedersdiskurs som skolkuratorerna talar utifrån blir intressant att analysera då det kan kopplas till hedersrelaterad problematik i ett större socialt sammanhang, vilket jag diskuterar senare.

5.2.6 Flickor och/eller pojkar?

Kuratorernas beskrivningar av ungdomarnas begränsade vardag med inslag av kontroll dök upp tidigt i samtliga intervjuer och då talade de om *eleverna*, alltså inte uteslutande om *flickor*. Dock blev det tydligt att det i de allra flesta delar av intervjuerna och tillfällena då de i sitt arbete kommit i kontakt med problematiken, varit just flickor som på skilda sätt har blivit utsatta för begränsningar, kontroll, hot och kränkningar. Enligt Al- Baldawi (2003) har pojkar i familjer som lever enligt patriarkaliska värderingar en högre position än flickorna. Flickorna beskrivs som en utsatt grupp. Samtidigt verkar alla kuratorer vara medvetna om att även pojkar kan vara utsatta, dock på andra sätt. Det kan handla om homosexualitet som föranleder begränsningar eller att pojkarna har ”bevakningsuppdrag” för någon syster, som en kurator uttrycker det. Detta ”bevakningsuppdrag” kan jämföras med Al-Baldawis (2003) påstående att pojkar har en större ställning med makt över flickorna.

5.2.7 Den utsatta

Samtliga kuratorer pratade om flickan som den utsatta i den hedersrelaterade problematiken. Alltså den som blir utsatt för begränsningar, kontroll, bevakning, hot och våld. Dock har jag kunnat ana vissa skillnader i synen på de utsatta. Här är en kurators uppfattning av en utsatt flicka:

”Tjejen är ju ett offer för omständigheterna. Har du två föräldrar som slår dig så är du ett offer för dem. Men du behöver inte fortsätta vara ett offer. Huvuddelen av de flickor som jag jobbat med har varit myndiga så att det är hela tiden deras eget beslut. Och de flickorna är otroligt starka. På det sättet att de faktiskt har fattat det här beslutet med vetskapen om vad det innebär” (Kurator 4).

Kuratorn i citatet ovan var tydlig med att poängtera att hon inte föredrar att tala om flickor i en hedersrelaterad kontext som offer och underströk att de flickor hon mött har varit starka individer med förmåga att reflektera över sin situation. Att tala om de utsatta eleverna som offer kan betyda att de betraktas som passiva i den betydelsen att de utsätts för någonting som de inte har möjlighet att kontrollera eller styra. I det första citatet säger hon även att de flesta flickor hon har träffat har varit myndiga och att dessa flickor är starka. Därmed kan det anas att kuratorn, i och med avståndstagandet från att tala i ”offertermer”, anser att de utsatta flickorna kan vara aktiva och påverka den situation de befinner sig i. Samma kurator säger även: ...”man är inte offer för att man är otroligt stark om man gör en sån sak” (här syftar kuratorn på flickor som lämnar familjen/hemmet). Detta citat underbygger resonemanget att eftersom flickan *agerar* på ett sätt som kuratorn uppfattar som starkt, så är hon inte ett offer. Hade hon uttryckt sig på samma sätt om hon hade arbetat på en grundskola och majoriteten av hennes elever hade varit minderåriga, hade hon då resonerat utifrån en position i hedersdiskursen som betraktar de utsatta eleverna som offer? Varför denna fråga är relevant i sammanhanget är på grund av att de två andra kuratorerna som arbetar på grundskola talar på ett annorlunda sätt i fråga om de utsatta elever de möter.

”Ja alltså de utsatta eller offren ser jag i så fall de unga flickorna eller de få pojkar det handlar om med tanke på att de är barn, de flesta är max 15, 16 år” (Kurator 2).

”De utsatta är ju barnen. De är alltid, i alla fall så länge de är barn. De är offer. Barn är offer därför att det är vi vuxna som bär ansvaret. Det är vi, alltid, som bär ansvaret. Och barn är offer” (Kurator 3).

Det genomgående i kuratorernas uttalanden om de utsatta i en hedersrelaterad problematik är att det existerar olika grunder varifrån de skapar kategorierna utsatt och utövare. De två citaten ovan förmedlar en bild att barn är offer för att de är barn. Det går att ana ett tankesätt som bygger på resonemang om att barn är sårbara och beroende av omgivningen. Vidare går det även att urskilja att en vuxen människa har en förmåga att reflektera över sin situation och att denne bär på ett ansvar. Vad har det då för betydelse hur kuratorerna betraktar de elever de möter som befinner sig i en hedersrelaterad problematik? Dessa frågor utgör en del av den diskussion som återfinns i avsnittet om social praktik.

5.2.8 Utövaren

I kuratorernas tal om utövarna, de som utsätter andra för begränsningar, kontroll, bevakning och så vidare fanns ett överensstämmande förhållningssätt. Utövarna betraktas av kuratorerna som utövare eller förövare eftersom de begår en brottslig handling. De syftar oftast på föräldrarna eller pappan. När kuratorerna talar om föräldrar som *utsätter* sina barn för någonting och *begår brottslig en handling* kan man tolka det som att föräldrarna är aktiva, de är medvetna om sina handlingar. Det går att ana ett förhållningssätt som innebär att förövaren besitter en viss makt när denne begår en brottslig handling gentemot sitt barn, eftersom det är förövaren som tar beslutet att agera på ett visst sätt. Vidare uttrycker sig en av kuratorerna på följande vis när hon menar att även samhället intar en förövarroll genom sin passivitet:

”Han eller hon som handlar, begår brottet, ser jag naturligtvis som förövare. Om det är mamman eller pappan. Men jag tycker att vi har fått en ny förövare. Den nya förövaren är samhället som faktiskt ser detta men inte gör någonting. Utan man kanske bara bidrar med pengar eller pratar i fina ordalag” (Kurator 3).

”Föräldrarna måste ta ansvar för vad de utsätter sina barn för, så i mina ögon är de föräldrar som utsätter sina barn, förövare” (Kurator 2).

Med den makt som en människa besitter när denne utför en brottslig handling följer även ett visst ansvar. Detta visar sig i följande citat.

”När man blir vuxen, då finns all information. Då måste man börja ifrågasätta sig själv. Reflektera. Men många gånger är man så rädd. Man vill inte reflektera. Så ja, visst kan även de som utövar våldet och förtrycket vara offer, men de måste ändå få sin konsekvens” (Kurator 3).

5.2.9 Sammanfattning

Kuratorernas konstruktioner av aktörerna i den hedersrelaterade problematiken visar att det existerar en distinkt uppfattning om vilka som är utsatta och vilka som är utövare. Vidare går det även att urskilja ett förhållningssätt som tyder på att barn lättare uppfattas som offer och att vuxna flickor som befinner sig i en hedersrelaterad problematik inte bör betraktas som offer då de oftast är starka individer. Utövaren av det hedersrelaterade våldet förknippas med ord som *vuxen, ansvar och passivitet*.

5.3 Skolkuratorernas konstruktioner av sin egen samt skolans roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken

Hur talar skolkuratorerna om sin egen samt skolans roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken? Vilka roller konstrueras i kuratorernas uttalanden? Detta var det avslutande temat under intervjuerna. Det visade sig att kuratorerna i flera avseenden uttalade sig likartat, dels när det gäller det egna individuella arbetet, dels när det gäller skolans övergripande arbete i syfte att motverka hedersrelaterat våld. Det framkom i intervjuerna att skolkuratorernas roll i möte med en hedersrelaterad problematik innehåller två dimensioner. Den ena inbegriper en roll där kuratorn samarbetar med yttre aktörer som kvinnojourer och socialtjänst, i fråga om rådgivning och anmälningar. Den andra dimensionen i den roll som blev tydlig i intervjuerna handlar om att informera, stärka och stödja och det är denna dimension jag finner särskild intressant.

”Tittar vi på de elever som inte är myndiga, gör jag så som jag måste göra med andra som far illa, jag måste kontakta socialtjänsten. Det är inte min bedömning att sitta och tro om någonting är ok eller inte ok. [...] När de är myndiga, så handlar det mycket mer om att ge dem råd, ge dem stöd, att ge dem redskap och att informera om vad de har för valmöjligheter” (Kurator 4).

Det blev även tydligt i kuratorernas redogörelser att det finns en gräns för skolans och skolkuratorernas stöd- och hjälpinsatser. Så här uttrycker sig kurator 3 och 4:

”Sen är det ju deras val. Faktiskt. Pressar man igenom någonting i den här situationen och försöker övertyga dem hur eländigt det är, då är det mitt val, då är inte de (flickorna) som har gått” (Kurator 4).

”Det är inte skolans uppgift att utreda, det är socialförvaltningen som ska utreda. Skolan ska bara gå vidare” (Kurator 3).

I det första citatet går det att skönja att efter att kuratorn bistått med information, stöd och vägledning så är det flickans val att ta ställning till sitt agerande, vilket indikerar att kuratorn därmed har slutfört sitt arbete. Kurator 3 säger ”skolan ska bara gå vidare” vilket kan tolkas som att skolan i det här fallet inte har rätt kompetens att hjälpa den utsatta eleven och att det ingår i skolans roll att hänvisa eleven vidare till andra myndigheter, som socialtjänsten. Här kan man dra en parallell till citatet om slutna system som jag nämner i avsnittet ”metaforer i hedersdiskursen”. Kan det förhålla sig på så sätt att det faktum att den ena kuratorn betraktar den hedersrelaterade problematiken som ett slutet system, också innebär att hon upplever att

det finns en gräns för vad hon har möjlighet att göra i syfte att arbeta emot hedersproblematiken? Det här uttrycker en annan kurator:

”Det är vårt (skolans) sätt, alltså vi kan inte gå in och härja i folks familjer och hur de tycker och tänker, jag menar man kan åtminstone försöka påverka tjejer att göra som de vill med sina liv” (Kurator 1).

När det gäller skolans arbete i syfte att motverka den hedersrelaterade problematiken hamnade diskussionerna på ett mer övergripande plan där kuratorerna ansåg att det är en fråga som skolan bör arbeta med på ett tydligt sätt, redan i de tidiga årskurserna. Att skolans arbete ska fokusera på att informera eleverna om sina rättigheter, om svensk lagstiftning samt om vilka stödmöjligheter som finns att tillgå i samhället. Det blir tydligt i intervjuutskriften att det är flickorna skolans arbete i syfte att motverka problematiken bör fokusera mest på, eftersom kuratorerna ständigt återkommer till betydelsen av att uppmärksamma dem, stärka deras självkänsla samt informera flickorna om sina rättigheter och valmöjligheter. Här finner jag uttryck för en vilja att *förändra* eftersom att informera och stärka elevers självkänsla kan innebära detsamma som att *påverka* dem.

”Alltså vi i skolan har egentligen en viktig roll det här med att stärka flickors självkänsla och få dem att ha en egen vilja. Men det får också gå till en viss gräns för vi uppnår ingenting om vi får alla flickor till att revoltera mot sina föräldrar. Det är inte det som är syftet, men att man åtminstone ska veta vad man själv vill och vem man ska gifta sig med, vilken utbildning man ska välja, var man ska bo och allt sånt som vem som helst själv vill råda över [---] alltså förebilder här i skolan [---] prata om jämställdhet. Alltså syftet är att stärka, både flickors och pojkers självkänsla” (Kurator 1).

Ingen av kuratorerna berättar i intervjuerna att de har tydliga riktlinjer när det gäller arbetet mot hedersrelaterat våld eller andra former av begränsningar, bevakning och kontroll, varken i det individuella kuratorsarbetet eller i skolans övergripande arbete, vilket jag tolkar som en avsaknad av sådana riktlinjer. Dock berättar en av kuratorerna att hon brukar utgå från ett specifikt arbetssätt som bygger på en kartläggning av delar av elevens liv. Hon berättar även om skolans schemalagda lektioner med syfte att stärka elevernas självkänsla. Denna bild kuratorerna förmedlar av sin roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken överensstämmer med resultatet i Backlunds (2007) avhandling som visar att skolkuratorer saknar tydliga riktlinjer, jämfört med andra professioner i skolan. Backlund (2007) menar även att utformningen av kuratorers arbete kan vara ett resultat av eget intresse och inriktning och påverkas av exempelvis skolans organisation. Flera av kuratorerna menar även att det är viktigt för arbetet att de har stöd från skolledningen, vilket kan tolkas som att detta är en

betydelsefull, omgivande faktor i utfallet av arbetet med elever utsatta för en hedersrelaterad problematik.

5.3.1 Sammanfattning

I kuratorernas uttalanden om den hedersrelaterade problematiken kunde jag urskilja två dimensioner i deras roll som skolkurator. Dels en roll som innebär att de anmäler och hänvisar vidare till andra myndigheter och organisationer, dels en roll som innebär ett mer elevinriktat arbete. Att informera eleverna om sina rättigheter, att stödja och stärka dem och deras självkänsla ses som viktiga steg i arbetet mot den hedersrelaterade problematiken. Detta ger uttryck för en socialarbetardiskurs då en riktning mot att förändra och påverka eleverna upplevdes som framträdande i deras uttalanden om deras och skolans roll i förhållande till problematiken.

5.4 Skolkuratorernas konstruktioner i förhållande till en bredare social praktik

Den hedersrelaterade problematiken kan tillskrivas mening utifrån flera perspektiv eller diskurser. Jag har i skolkuratorernas redogörelser inte kunnat finna flera diskurser, utan en hedersdiskurs inom vilken kuratorerna positionerar sig olika beroende på vilket perspektiv de väljer att belysa problematiken utifrån. Exempelvis talar kuratorerna om begränsningarna, kontrollen, bevakningen och våldet och betraktar detta som handlingar orsakade av att familjens anseende har förstörts. Eller att ungdomarna bevakas och kontrolleras i syfte att undvika ryktesspridning och i förlängningen att familjens heder går förlorad. Den diskursiva förståelsen av ett fenomen får sociala konsekvenser menar Fairclough (1992) eftersom språket, sättet att tala om något, konstituerar den sociala världen. Det är således i detta avsnitt som jag skriver om kuratorernas uttalanden i ett bredare socialt sammanhang, det vill säga Faircloughs tredje och sista del i den tredimensionella modellen. Kuratorerna positionerar sig i vissa avseende olika i hedersdiskursen, exempelvis förstår de problematiken utifrån individens rätt att bestämma över sitt liv, men de förstår den även utifrån en aspekt som innebär att problematiken ses utifrån olika begrepp som traditioner, normer och värderingar. Det blir påtagligt i intervjuutskriften att det existerar en benägenhet hos kuratorerna att skifta mellan förklaringen att den hedersrelaterade problematiken har tydliga offer och förövare och att det handlar om brott mot svensk lag och mänskliga rättigheter. Samtidigt

innehar de även en position där tradition och normer lyfts fram i syfte att förklara den hedersrelaterade problematiken.

Vilka konsekvenser kan skolkuratorernas konstruktioner få ur ett bredare socialt perspektiv? Att kuratorerna talar utifrån en hedersdiskurs kan belysas med hjälp av socialkonstruktionistisk teori som innebär att sättet människor förstår världen på är kontextberoende och att alla sätt av förståelse är produkter av en specifik kultur och historia och är beroende av specifika ekonomiska och sociala förhållanden (Burr 2003). Att kuratorerna talar om den hedersrelaterade problematiken utifrån en hedersdiskurs där man anser att hedern är betydelsefull i sammanhanget, tillsammans med andra begrepp som skam, rykte och oskuld innebär en viss förståelse av problematiken som förklaras med just dessa begrepp. I andra delar av världen skulle socialarbetare kanske tala om problematiken utifrån andra diskurser och därmed tillskriva problematiken en annan innebörd. Wikan (2003) menar att heder kan uppfattas olika beroende på miljö och folkgrupper, att hedersbegreppet existerar men kan tillskrivas olika innebörd. Detta kan tolkas som att olika människor positionerar sig olika i hedersdiskursen och intar olika synsätt som skiljer sig ifrån andra. Enligt Fairclough (1992) kan också diskurser kämpa om att ge innebörd åt ett visst fenomen. Jag har inte kunnat identifiera olika diskurser i skolkuratorernas redogörelser, däremot ett antal positioner inom hedersdiskursen. Och visst kan det förhålla sig så att dessa olika positioner, som var och en belyser problematiken åt ett specifikt sätt, kämpar om att ge den hedersrelaterade problematiken innebörd.

Något som upptäcktes i skolkuratorernas tal om sin egen samt skolans roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken är den konsensus som föreligger i kuratorernas påståenden att skolan, inklusive de själva, bör arbeta för att stärka ungdomarnas självkänsla samt informera dem om sina rättigheter och möjligheter. Detta sätt att tala menar jag ger uttryck för en socialarbetardiskurs då att stödja, stärka och informera anses vara vanliga inslag i socialarbetarrollen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Men vilka konsekvenser kan det få för den bredare sociala praktiken? Vad händer först och främst i den familj som ungdomen tillhör? Jag skriver i föregående avsnitt att kuratorerna, genom att informera, stärka och stödja eleverna, kan tolkas som att de parallellt arbetar med att påverka och därmed även förändra ungdomarna. Det är en förändring som jag menar även kan påverka ungdomarnas familjer. Kan det förhålla sig på så sätt att det uppstår en utmaning där familjens värderingar

ställs emot de värderingar som skolan och skolkuratorerna försöker ingjuta i ungdomarna? Ser man det utifrån teorin om den patriarkaliska familjestrukturen kan det innebära att ungdomarna påverkas att förändra det patriarkaliska systemet, vilket kan utmana den hierarkiska pyramiden vilket i sin tur skulle kunna ge mer makt åt ungdomarna, med betoning på flickorna eftersom att de dels befinner sig långt ner i pyramiden, dels för att skolkuratorerna i större utsträckning talar om att stärka flickors självkänsla. Vidare uttrycker sig en kurator på följande sätt.

”... och få dem (eleverna) att ha en egen vilja. Men det får också gå till en viss gräns för vi uppnår ingenting om vi får alla flickor till att revoltera mot sina föräldrar...” (Kurator 1).

Att få eleverna att ha en egen vilja kan ingå i den tolkning jag menar existerar i skolkuratorernas resonemang. Att det kan ses som en del av en utmaning gentemot familjens värderingar. I samma citat säger kuratorn att detta arbete med att få eleverna att ha en egen vilja har en gräns eftersom syftet inte är att få flickorna att revoltera mot sina föräldrar. Detta upplever jag som motsägelsefullt då citatet ger uttryck för förändring, men inom en viss gräns. Även citatet där ”slutna system” används för att beskriva i vilka sammanhang den hedersrelaterade problematiken förekommer är intressant att diskutera ur ett bredare samhällsligt perspektiv. Detta för att det kan tolkas som att kuratorerna finner en svårighet att komma innanför detta system, då det anses vara slutet. Om man som kurator resonerar utifrån detta perspektiv, vilka konsekvenser kan det få i arbetet med utsatta ungdomar? Betyder det att kuratorn finner en gräns för ens möjligheter till insatser?

Vidare är det även intressant att diskutera vilken makt skolkuratorernas utsagor kan ha. Om huruvida hedersdiskursen reproducerar eller omstrukturerar den existerande diskursordningen. Om man ska jämföra med den tidigare forskning och övrig litteratur jag tar upp, så skulle jag vilja påstå att skolkuratorerna talar utifrån en diskurs som även existerar i forskningen och litteraturen och på så sätt bidrar till att reproducera just den diskursen. Jag menar att skolkuratorernas uttalanden tillsammans med den tidigare publicerade litteraturen i ämnet bidrar till att vidmakthålla den hedersdiskurs som kuratorernas uttalanden tar sin utgångspunkt i.

6. Avslutande diskussion

Syftet med uppsatsen har varit att genom ett diskursanalytiskt tillvägagångssätt studera hur några skolkuratorer redogör för den så kallade hedersrelaterade problematiken. Backlund (2007) hävdar att skolkuratorns arbete är betydligt mindre reglerat vid jämförelse med andra professioner i skolan då skolkuratoren saknar tydliga arbetslinjer. En konsekvens av detta, menar Backlund, är den påverkan det har på utformningen av skolkuratorns arbete, då det förefaller bygga på eget intresse och inriktning, samt på olika omgivande faktorer. Att identifiera diskurser i skolkuratorernas uttalanden, kan visa vilken förståelse de har för den hedersrelaterade problematiken. Vidare utgör skolan även en viktig arena för ungdomar samt innehar en särskild position när det gäller arbetet mot hedersrelaterad problematik (Ungdomsstyrelsen 2009).

Det jag har kunnat urskilja i intervjuutskriften är att skolkuratorernas uttalanden rör sig i en så kallad hedersdiskurs där olika begrepp som heder, rykte och skam är framträdande. Omgivningens betydelse togs ofta upp under intervjuerna och sågs av kuratorerna som ett viktigt fragment i förståelsen av den hedersrelaterade problematiken. Detta går att jämföra med det Al-Baldawi (2003) menar är ett kännetecken för den patriarkaliska familjemodellen, nämligen att individen befinner sig i ett samspel med släkten och omgivningen. Begreppen heder, rykte och skam är också framträdande i den forskning som finns i ämnet (Björktomta 2005; Eldén 2003; Schlytter 2004; Wikan 2003). Vidare blev det intressant i intervjuerna hur kuratorernas tal skiftade mellan två positioner som under intervjuerna kom att utgöra ett intressant samspel. Den ena positionen kan man säga rör sig på individnivå där den hedersrelaterade problematiken förklaras och beskrivs utifrån termer som offer, förövare, brott mot svensk lag och mänskliga rättigheter. Kuratorernas beskrivningar av aktörerna tycker jag har en koppling till denna position då de ovanstående termerna används för att beskriva aktörernas ställning och handlande. Vidare berör den andra positionen i hedersdiskursen ett annat perspektiv som lyfter fram tradition och normer när det gäller att försöka förstå den hedersrelaterade problematiken.

Den diskursiva förståelsen av ett fenomen får sociala konsekvenser, menar Fairclough (1992). Så vad innebär det att positionera sig på dessa två sätt? Vilka kan de sociala konsekvenserna bli? Detta är en intressant fråga då de olika sätten att förstå problematiken på kan leda till

olika sociala konsekvenser. Den första positionen som lyfter fram individen, där det bland annat existerar en tydlig offerroll, kan kopplas samman med skolkuratorernas resonemang som handlar om att stärka elevers självkänsla samt informera dem om sina rättigheter. Kan detta betraktas som ett sätt att lyfta fram individens ställning och maktposition? Detta kan tolkas ur det kritiska maktperspektivet som ingår i Faircloughs diskursanalys. Vidare kan kuratorernas vilja att påverka och förändra, genom att bland annat stärka elevers självkänsla och informera dem, även ha en koppling till den andra positionen som lyfter fram tradition, värderingar och normer. Genom att *förändra* och *påverka* eleverna kan det kanske på längre sikt även nå fram till familjen och på så sätt utmana dess grund, där värderingar och normer sätts i obalans. Detta kan, ur ett större samhällsligt perspektiv, betraktas som ett maktspel.

7. Referensförteckning

- Al- Baldawi, R. (2003) "Migration och familjestruktur". I Nader Ahmadi (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber
- Almqvist, K & Broberg, A (2000). "Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal". I Allwood, C & Franzén, E (red): *Tvärkulturella möten – grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och kultur
- Alvesson, M & Sköldberg, K (1994). *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur
- Backlund, Å (2007). *Elevvård i grundskolan – resurser, organisering och praktik*. Doktorsavhandling, institutionen för socialt arbete. Stockholms universitet.
- Backman, J (2006). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Björktomta, S (2005). *Unga kvinnor, frihet och heder - om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Sköndalsinstitutets arbetsrapportsserie nr 37
- Burr, V (2003). *Social constructionism*. New York: Routledge
- Davies, K (1999) "Närhet och gränsdragning - att nå andra sorters kunskaper genom deltagande observation. I Sjöberg, K (red). *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur
- Denscombe, M (2000). *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död- våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Avhandling. Uppsala: Uppsala universitet
- Fairclough, N (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press
- Jasharaj A & Zarki D (2008). *Maktlösa patriarker – en studie om unga män i hederskulturer*. C-uppsats. Lunds universitet
- Jørgensen M, & Phillips L (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Levin, C (2008) "Att undersöka det sociala – några ingångar" I Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson- Lappalainen & Katarina Jacobsson (red): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur
- Levin, I & Trost, J (2004). *Att förstå vardagen- med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Länsstyrelsen i Skåne län. (2007). *Hedersrelaterat våld och förtryck – ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården*.

May, T (2006). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Nationalencyklopedin på internet (2010-02-10) <http://www.ne.se/lang/metafor>

Nordstedts ordbok på internet (2010-02-21)

<http://www.ord.se/oversattning/Svenska/?s=hjärntvätt&l=SVESVE>

Sahlin, I (1999) ”Diskursanalys som sociologisk metod” I Katarina Sjöberg (red): *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Schlytter, A. (2004) *Rätten att själv få välja - arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Schlytter A, Högdin S, Ghadimi M, Backlund Å & Rexvid D (2009) *Oskuld och heder – en undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och karaktär*. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.

Socialhögskolan vid Lunds universitet (2009). *Råd och anvisningar för uppsatsarbete*

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) *Handlingsutrymme, utmaningar i socialt arbete*. Manus januari 2008, Natur & Kultur.

Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5 *Gift mot sin vilja*

Wikan, U. (2003). *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledande frågor

- Hur länge har du arbetat som skolkurator?
- Vilken erfarenhet har du av hedersrelaterad problematik? Hur har du stött på det i ditt arbete?

Om den hedersrelaterade problematiken

- Vilken är din uppfattning av problematiken? Hur skulle du beskriva den?
- Hur skulle du vilja förklara den hedersrelaterade problematiken? Vad tror att den beror på?
Vilka orsaker och faktorer tänker du kan ligga bakom?

Om olika inblandade aktörer/parter

- Hur tänker du kring olika inblandande aktörer? Om olika parter inom den hedersrelaterade problematiken?

Om skolans och skolkuratorns roll i förhållande till problematiken

- På vilket sätt kan skolan agera mot denna problematik?
- Kan du berätta om skolans och din egen roll i förhållande till den hedersrelaterade problematiken?

Övrigt.